

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

(назва)

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: обов'язкова Форма навчання: денна, заочна

Освітній ступінь: бакалавр

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014.05 Біологія та здоров'я людини

Освітня програма: Середня освітня: Біологія та здоров'я людини

Рік навчання: 2

Семестр: 3

Кількість кредитів (годин): 4 (для денної форми: 120 год.: 28 - лекції; 30 практичні; 2 – консультації; 60 - самостійна робота); (для заочної форми 120 год.: 6 - лекції; 6 - практичні; 108 - самостійна робота)

Мова викладання: українська

Посилання на курс в онлайн-платформі Moodle:

<http://moodle.idgu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=242>

2. Інформація про викладача (викладачів)

ПІБ: Атмажов Іван Дмитрович

Науковий ступінь, вчене звання, посада: к. мед. наук, доцент

Кафедра: фізичного виховання, спорту та здоров'я людини

Робочій e-mail: Atmazhov@idguonline.net

Години консультацій на кафедрі: понеділок 14.00-15.00

3. Опис та мета дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни: наука про форму, будову, походження та розвиток органів, систем і організму людини в цілому.

Метою вивчення дисципліни є: набуття кожним студентом знань з анатомії у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання в опануванні фахових дисциплін.

Передумови для вивчення дисципліни: «Гістологія з основами ембріології».

Міждисциплінарні зв'язки: «Основи медичних знань», «Фізіологія людини».

4. Результати навчання

Результатами вивчення дисципліни «Основи медичних знань та долікарської допомоги» мають бути такі загальні та фахові компетентності:

1. Знання:

- розуміти трансдисциплінарність сучасного наукового знання;
- використовувати зв'язки суміжних галузей для формування цілісної природничо-наукової картини світу;

- основні історичні етапи предметної області та хронологію виникнення основних біологічних понять і теорій, розуміти їх роль у формування природничо-наукової картини світу та підтриманні сталості розвитку суспільства;
- біологічну термінологію, загальну структуру біологічної науки на основі взаємозв'язку основних її галузей для пояснення будови й функціональних особливостей організмів на різних рівнях організації живого, їхню взаємодію, взаємозв'язки, походження, класифікацію, значення, використання та поширення;
- будову та функції організму людини, основополагаючі закони й положення теорії здоров'я та здорового способу життя;
- теоретично-концептуальні та науково-прикладні засади сталого розвитку, розкривати сутність взаємозв'язків та залежностей між природним середовищем і людиною з позиції ноосферної педагогіки.

2. Уміння:

- застосовувати знання з сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення професійних, освітніх і наукових завдань;
- інтегрувати аксіологічний аспект гуманітарних наук у площину професійної діяльності для розв'язання актуальних проблем світоглядно-мотиваційного виміру сучасної освіти;
- практично застосовувати здобуті теоретичні знання в природних та лабораторних умовах, інтерпретувати результати досліджень, самостійно виготовляти учбові колекції, гербарії, біологічні препарати;
- забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочної діяльності, вміння надавати долікарську медичну допомогу при невідкладних станах та патологіях в організмі;
- застосовувати валеологічні методи оцінки й моніторингу стану здоров'я людини, надавати консультаційну допомогу у розв'язанні проблемних питань здорового способу життя, застосовувати знання про сучасні досягнення в галузі дисциплін оздоровчого спрямування.

3. Комунікація:

- застосовувати знання з сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення професійних, освітніх і наукових завдань;
- вміння діяти автономно та брати відповідальність за результат, працювати в команді, керуючись національними та світовими цінностями.

4. Автономність та відповідальність:

- здатність вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію;
- вміння діяти автономно та брати відповідальність за результат, працювати в команді, керуючись національними та світовими цінностями.

5. Структура дисципліни

Для денної форми

Змістовий модуль 1. Цитологія. Гістологія. Анатомія опорно-рухового апарата.

Тема № 1. Вступ в анатомію.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Предмет анатомії.	Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. –

<ol style="list-style-type: none"> 2. Завдання анатомії. 3. Методи анатомічних досліджень. 4. Структурно-функціональні елементи організму людини. 5. Анатомічна термінологія. 	<p>Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет анатомії. 2. Завдання анатомії. 3. Методи анатомічних досліджень. 4. Загальноосвітнє, пропевдичнє та практичне значення анатомії. 5. Структурно-функціональні елементи організму людини. 6. Анатомічні площини та осі. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготувати презентацію (до 15 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і задачі анатомії. 2. Методи дослідження в анатомії. 3. Основні сучасні напрямки розвитку анатомії. <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p>

Тема № 2. Цитологія. Клітина - найменша структурна і функціональна одиниця організму

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний план будови клітин. 2. Сучасна клітинна теорія. 3. Особливості будови клітин прокариотів та еукаріотів. 4. Методи цитологічних досліджень. 5. Транспорт речовин крізь мембрани. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Долгов О.М. Загальна гістологія з основами ембріології: навчальний посібник: у 2 ч. / О.М.Долгов. – Вінниця: «Віндрук», 2015. – Ч. I. – 124 с. : табл., іл. Луцик О.Д., Іванова А.Й., Кабак К.С., Чайковський Ю.Б. Гістологія людини. Підручник. – К. : Книга плюс, 2010. 584 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості будови клітин прокариотів та еукаріотів. 2. Клітинні мембрани. 3. Цитоплазма і цитоскелет. 4. Включення. 5. Рибосоми: хімічний склад, будова і функції. 6. Клітинний центр. 7. Одномембранні органели, їх функції 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с. Новак В.П., Бичков Ю.П., Пилипенко М.Ю. Цитологія, гістологія, ембріологія : Підручник. – Київ, 2008. 511 с. Шуст І.В. Гістологія з основами ембріології. – Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2004. Держинський М.Е., Скрипник Н.В.,</p>

<p>та будова.</p> <p>8. Двомембранні органели: їх функції та будова.</p>	<p>Островська Г.В., Гарматіна С.М., Пазюк Л.М., Бузинська Н.О., Варенюк І.М., Пустовалов А.С., Вороніна О.К. Загальна цитологія та гістологія. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. 575 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Намалюйте схему</u> будови клітини. <u>Зробіть порівняльну характеристику</u> клітин еукаріотів та прокаріотів (у вигляді таблиці). <u>Підготуйте доповідь</u> (до 5 стор.) на тему: Історія розвитку методів цитологічних досліджень. <u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p>

Тема № 3. Гістологія. Тканини. Класифікація тканин

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика епітеліальної тканини та її види. 2. Екзокринні залози. 3. Загальна характеристика сполучної тканини та її види. 4. Загальна характеристика м'язової тканини та її види. 5. Нервова тканина. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Цитологія, загальна гістологія та ембріологія: Практикум: Навч. посібник / В.К. Напханюк, В.А. Кузьменко, С.П. Заярна, О.А. Ульянцева / за ред. В.К. Напханюка. — Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 218 с.</p> <p>Небесна З. М., Якубишина Л. В., Шутурма О. Я., Гетманюк І. Б., Довгалюк А. І., Зикова Н. П. Гістологія, цитологія та ембріологія в запитаннях та відповідях / навчальний посібник// Тернопіль : Укрмедкнига, 2021. 83 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епітеліальна тканина: <ul style="list-style-type: none"> - Покривний епітелій. - Простий лускуватий. - Простий стовпчастий. - Перехідний епітелій. - Залозистий епітелій. 2. Сполучна тканина. <ul style="list-style-type: none"> - Жирова тканина. - Хрящова тканина. - Кісткова тканина. 3. М'язова тканина. <ul style="list-style-type: none"> - Непосмугована м'язова тканина. - Посмугована (скелетна) м'язова тканина. - Серцева посмугована м'язова тканина. 	<p>Загальна гістологія з курсом ембріології : навчально-методичний посібник для практичних занять студентів 1 курсу медичних факультетів (частина II) / С. С. Ключко, В. М. Євтушенко, О. В. Федосєєва [та ін.]. – Запоріжжя : [ЗДМУ], 2017. – 93 с., іл.</p> <p>Луцик О.Д., Іванова А.Й., Кабак К.С., Чайковський Ю.Б. Гістологія людини. Підручник. – К. : Книга плюс, 2010. 584 с.</p> <p>Новак В.П., Бичков Ю.П., Пилипенко М.Ю. Цитологія, гістологія, ембріологія : Підручник. – Київ, 2008. 511 с.</p> <p>Федоненко, О.В. Атлас з гістології: ают.наоч. посіб. / О.В. Федоненко, Т.В.</p>

4. Нервова тканина	Ананьєва, О.М. Маренков. – Д. : РВВ ДНУ, 2013. 24 с.
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте доповідь</u> (до 5 стор.) на тему: Класифікація тканин людини і тварин за Ф. Лейдідгом. <u>Намалюйте схеми усіх видів</u> епітеліальної, сполучної, м'язової та нервової тканин. <u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/ Федоненко, О.В. Атлас з гістології: анот.наоч. посіб. / О.В. Федоненко, Т.В. Ананьєва, О.М. Маренков. – Д. : РВВ ДНУ, 2013. 24 с.</p>

Тема № 4. Загальна анатомія скелета людини (загальна остеологія). Розвиток та класифікація кісток.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опорно-руховий апарат. 2. Система скелета та система з'єднань. 3. Кістка як орган. 4. Ріст і розвиток кісток. 5. Класифікація кісток. 6. Класифікація суглобів. 7. Кістки черепа і тулуба та їх з'єднання. 8. Відділи та вигини хребта, будова хребця, особливості хребців різних відділів хребта, з'єднання хребців, рухи хребта. 9. Будова ребер і грудини, з'єднання кісток грудної клітки. 10. Скелет верхніх кінцівок. 11. Скелет нижніх кінцівок. 12. З'єднання кісток кінцівок. 13. Безперервні з'єднання кісток кінцівок. 	<p>Бочкова Н.Л. Анатомія людини. Частина 1. Анатомія опорно-рухового апарату. [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів спеціальності 227 „Фізична терапія, ерготерапія ” / Н.Л. Бочкова; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл : 4,30 Мбайт). – Київ: «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2021. – 258 с. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с. Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Практичне заняття (4 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опорно-руховий апарат людини, його активна і пасивна частини. 2. Функції скелета. 3. Будова кісткової тканини. 4. Остеон. 5. Будова трубчастої кістки. 6. Види з'єднань кісток скелета. 7. Будова суглобів; основні структури та додаткові апарати і їх значення для рухів. 8. Будова кісток черепа, шви, скронево-нижньощелепний суглоб. 9. Відділи та вигини хребта, будова хребця, особливості хребців різних відділів хребта, з'єднання хребців, рухи хребта. 10. Будова ребер і грудини, з'єднання 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с. Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Павлюк Н.Л. Практикум з анатомії людини : навч. посіб. / Н.Л. Павлюк. — 2-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. 216 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>

<p>кісток грудної клітки.</p> <p>11. Будова кісток грудного поясу, плеча, передпліччя та кисті, структури, що беруть участь в утворенні суглобів і служать для прикріплення м'язів.</p> <p>12. Будова тазового поясу, тазу, кісток стегна, гомілки та стопи, структури, що беруть участь в утворенні суглобів і ті, які служать для прикріплення м'язів і зв'язок.</p> <p>13. Будова суглобів верхніх та нижніх кінцівок, аналіз рухів у кожному суглобі.</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 15 слайдів) або відеоматеріал на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кістка як орган. Класифікація кісток. Розвиток кісток в ембріогенезі. 2. Анатомія кісток скелета тулуба. 3. Анатомія кісток верхніх та нижніх кінцівок. 4. Анатомія кісток черепа. Розвиток черепа в онтогенезі. 5. Розвиток з'єднань між кістками в онтогенезі. Анатомія неперервних та перервних з'єднань між кістками. З'єднання між кістками черепа. 6. З'єднання між кістками тулуба. 7. З'єднання між кістками верхніх та нижніх кінцівок. <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Александрович Р. Малий атлас з анатомії. К : Медицина, 2011.</p> <p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p>

Тема № 5. М'язова система.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. М'язова система. 2. Класифікація м'язів, топографічні та функціональні групи м'язів. 3. Антагонізм і синергізм м'язів при фізичних вправах. 4. М'язи тулуба. 5. Функціональні групи м'язів хребта, вдиху, видиху. 6. Функціональні групи м'язів, які виконують рухи в шийному та поперековому відділах хребтового стовпа. 7. М'язи грудного поясу і плеча. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с.</p> <p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М.</p>

<ol style="list-style-type: none"> 8. М'язи передпліччя та кисті. 9. Розміщення та призначення синовіальних піхов сухожилків кисті. 10. Функціональні групи м'язів верхніх кінцівок. 11. М'язи таза і стегна. 12. М'язи гомілки і стопи. 13. Синовіальні піхви стопи. 14. Функціональні групи м'язів нижніх кінцівок. 15. М'язи голови та шиї. 	<p>Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с. Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Скелетні м'язи, їх будова, функції. 2. Рухова функція м'язів. 3. Кровообіг та іннервація м'язів. 4. Поверхневі та глибокі м'язи спини, грудей і живота (назва, прикріплення та їх функції). 5. Сполучнотканинні утворення м'язів живота, місця можливого утворення кил. 6. М'язи антагоністи і синергісти для кожного руху. 7. ФГМ спокійного та глибокого вдиху та видиху, а також натужування. 8. Назви, прикріплення і функції м'язів грудного поясу та плеча. 9. Назви, прикріплення і функції м'язів передньої і задньої поверхонь передпліччя, долонної та тильної поверхонь кисті. 10. Функціональні групи м'язів, які виконують рухи грудного поясу, плеча, передпліччя, кисті. 11. Основні та допоміжні м'язи кожної групи, м'язи-антагоністи та синергісти для кожного руху. 12. Приклади участі вивчених м'язів у спортивних вправах. 13. Назви, прикріплення та функції м'язів таза, передньої, присередньої та задньої поверхонь стегна. 14. Назви, прикріплення і функції м'язів передньої, задньої, бічної поверхонь гомілки, тильної та підошовної поверхонь стопи. 15. ФГМ, які виконують рухи стегна, гомілки, стопи. 16. Основні та допоміжні м'язи кожної групи, м'язи-антагоністи та синергісти для кожного руху. 17. Приклади участі вивчених м'язів у спортивних вправах. 18. Мімічні та жувальні м'язи голови, поверхневі та глибокі м'язи шиї. 	<p>Бочкова Н.Л. Анатомія людини. Частина 1. Анатомія опорно-рухового апарату. [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів спеціальності 227 „Фізична терапія, ерготерапія” / Н.Л. Бочкова; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл : 4,30 Мбайт). – Київ: «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2021. – 258 с.</p> <p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Павлюк Н.Л. Практикум з анатомії людини : навч. посіб. / Н.Л. Павлюк. — 2-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. 216 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>

<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 12 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. М'яз як орган. 2. Класифікація м'язів. 3. Розвиток скелетних м'язів. 4. Антагонізм і синергізм м'язів при фізичних вправах. <p><u>Підберіть вправи для тренування певної групи м'язів (за вибором студента).</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>
---	--

Змістовий модуль 2. Внутрішні органи

Тема № 6. Функціональна анатомія органів травної системи. Залози травної системи.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Органи травлення. 2. Розміщення, будова і функціональне значення органів травлення. 3. Жовчні протоки. 4. Класифікація, будова і розміщення ендокринних залоз. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Органи травлення. 2. Будова ротової порожнини та її органів, глотки, стравоходу шлунка, різних відділів кишечника, підшлункової залози, печінки. 3. Жовчні протоки. 4. Класифікація, будова і розміщення ендокринних залоз. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с. Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 15 слайдів) або доповідь (до 5 стор.) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Топографічні особливості ділянок тіла людини. 2. Розвиток органів травної системи в онтогенезі. 3. Анатомія очеревини. 4. Загальна анатомія ендокринних залоз. <p><u>Підготуйте інформацію (у вигляді таблиці) про ендокринні залози, гормони, що вони виробляють та їхні функції.</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні</u></p>	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>

поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i>	
--	--

Тема № 7. Загальна характеристика органів дихальної системи

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Морфо-функціональні особливості органів травлення і дихання. 2. Структура легень. 3. Плевра. 4. Легеневий ацинус.	Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Павлюк Н.Л. Практикум з анатомії людини : навч. посіб. / Н.Л. Павлюк. — 2-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. 216 с.
Практичне заняття (2 год.): 1. Розміщення, будова і функціональне значення дихальних шляхів. 2. Структура легень. 3. Плевра. 4. Легеневий ацинус.	Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с. Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.
Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.) на тему:</u> Розвиток органів дихальної системи в онтогенезі. <u>Поміркуйте:</u> Чому альвеоли мають саме таку форму? Чому ліва легеня є меншою за праву? <u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i>	Самусєв Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.

Тема № 8. Органи сечової системи людини. Анатомія нирок, сечоводів і сечового міхура.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Сечо-статевий апарат. 2. Залози внутрішньої секреції. 3. Будова і фіксуючий апарат нирки. 4. Нефрон. 5. Внутрішні та зовнішні чоловічі та жіночі статеві органи.	Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.
Практичне заняття (2 год.): 1. Залози внутрішньої секреції. 2. Морфо-функціональні особливості найважливіших органів сечової та	Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник

<p>статевої систем.</p> <ol style="list-style-type: none"> Будова і фіксуючий апарат нирки. Нефрон. Внутрішні та зовнішні чоловічі та жіночі статеві органи. 	<p>для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Намалюйте схему будови нефрона.</u> <u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.) на тему:</u> Розвиток органів сечової системи в онтогенезі. <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/ Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>

Тема № 9. Функціональна анатомія серця

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> Серцево-судинна система. Загальний план будови серцево-судинної системи. Серце, його розміщення, зовнішня та внутрішня будова. Кровообігання серця. Провідна система серця. Будова стінок кровеносних і лімфатичних судин і основні закономірності їх розміщення. Місця вислуховування пульсації великих артерій і їх притискання при кровотечі. Лімфатичні протоки і ділянки забору лімфи. Лімфатична система. Загальний план будови і значення лімфатичної системи. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с. Свиридов О.І. Анатомія людини.– Київ : Вища школа, 2000. Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> Серце. Кола кровообігу. Границі серця, їх проекція на зовнішню поверхню тіла. Камери серця, клапани, та їх будова. Будова стінки серця, міокард, провідна система серця. Органи середостіння. Артерії великого кола кровообігу. Розгляд магістральних артерій великого кола кровообігу, їх назва, хід, ділянки кровопостачання. Вени великого кола кровообігу. Магістральні судини систем вен серця, верхньої та нижньої порожнистих вен, ворітної вени, їх 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>

<p>хід, ділянки забору крові.</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. Лімфатичні судини. 12. Будова лімфатичних капілярів, судин. 13. Основні закономірності розміщення лімфатичних судин. 14. Лімфатичні вузли – будова і розташування. 15. Селезінка. 	
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 15-20 слайдів) або відеоматеріал на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональна анатомія серця. 2. Велике і мале кола кровообігу. Кровообіг плода. 3. Венозна система людини. Найважливіші венозні анастомози тіла людини. 4. Кровопостачання та іннервація ділянки голови та шиї. 5. Кровопостачання та іннервація ділянок грудної порожнини, черевної порожнини і порожнини малого тазу. 6. Кровопостачання та іннервація верхньої кінцівки. 7. Кровопостачання та іннервація нижньої кінцівки. 8. Загальна анатомія первинних і вторинних органів імунної системи. <p><u>Намалюйте схему великого та малого кіл кровообігу.</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/ Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Тема № 10. Будова статевої системи

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізіологія репродуктивної системи. 2. Статева система чоловіків. 3. Статева система у жінок. 4. Статевий цикл людини та статева поведінка. 5. Онтогенез. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с. Свиридов О.І. Анатомія людини.– Київ : Вища школа, 2000.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізіологія репродуктивної системи. 2. Статева система чоловіків. 3. Статева система у жінок. 4. Статевий цикл людини та статева поведінка. 5. Ембріональний та постембріональний 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р.</p>

періоди онтогенезу.	та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте доповідь на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток органів чоловічої та жіночої систем в онтогенезі 2. Початкові стадії ембріогенезу людини. 3. Вчення про зародкові листки. <p><u>Намалюйте та порівняйте будову та функції яйцеклітини та сперматозоїда.</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/ Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Змістовий модуль 3. ЦНС. Органи чуття

Тема № 11-12. Нервова система

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (4 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний огляд нервової системи. 2. Органи, відділи та частини нервової системи. 3. Нервова тканина. 4. Нейрон. 5. Рефлекторна дуга. 6. Центральна нервова система. 7. Спинний мозок. 8. Розміщення, границі спинного мозку на скелеті і на демонстраторі. 9. Головний мозок. 10. Загальний план будови головного мозку. 11. Відділи головного мозку та їх структури. 12. Локалізація функцій у корі великих півкуль. 13. Периферійна нервова система. 14. Загальний план будови і характеристика структур периферійної нервової системи. 15. Вегетативна нервова система. 16. Будова центральної та периферійної частин вегетативної нервової системи. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с. Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії») Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с. Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с. Купчак С.В. Анатомія та еволюція центральної нервової системи. Курс лекцій. Івано – Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2009. 149 с.</p>
<p>Практичне заняття (4 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Будова і значення нервової системи. 2. Нервова тканина. 3. Спинний мозок. 4. Форма, фіксуючий апарат, зовнішня і внутрішня будова. 5. Сегмент спинного мозку. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Свиридов О.І. Анатомія людини.– Київ :</p>

<ol style="list-style-type: none"> 6. Сіра речовина, клітини, ядра. 7. Біла речовина, провідні шляхи. 8. Головний мозок. 9. Порожнини мозку. 10. Стовбур мозку. 11. Структури довгастого, заднього і середнього мозку та їх функціональне значення. 12. Структури проміжного і кінцевого мозку. 13. Кора великих півкуль. 14. Базальні ядра. 15. Черепні нерви. 16. Назва, порядковий номер, характер, локалізація ядер, зона іннервації. 17. Спинномозкові нерви, утворення спинномозкового нерва та його гілки. 18. Розташування та утворення спинномозкових сплетень. 19. Основні нерви кожного сплетення і зони їх іннервації. 20. Іннервація серця і органів черевної порожнини. 	<p>Вища школа, 2000.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p> <p>Помогайбо В.М. Анатомія та еволюція нервової системи. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013. 160 с.</p> <p>Чорнокульський С.Т. Анатомія центральної нервової системи (Неврологія). Київ : Книга плюс, 2012.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Намалюйте схему рефлексорної дуги.</u> <u>Підготуйте презентацію (до 15 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток ЦНС в онтогенезі. Загальні принципи будови рефлексорних дуг 2. Анатомія спинного та головного мозку. Анатомія оболонки спинного і головного мозку. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини. 3. Функціональна анатомія периферійної нервової системи. 4. Функціональна анатомія автономної (вегетативної) частини периферійної нервової системи. <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p> <p>Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Тема № 13. Аналізатори і органи чуття

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (4 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналізатори і органи чуття. 2. Загальний план будови аналізаторів і їх зв'язок з органами чуття. 3. Будова ока. 4. Зоровий аналізатор. 5. Будова вуха. 6. Слуховий і присінковий аналізатори. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>

<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руховий і шкірний аналізатори. 2. Структури очного яблука і додаткові органи ока. 3. Схематичне зображення сагітального перерізу очного яблука. 4. Шлях зорового аналізатора. 5. Будова і функціональне значення структур зовнішнього, середнього, внутрішнього вуха. 6. Шлях присінкового та слухового аналізаторів. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.) разом з презентацією (до 15 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональна анатомія органа зору. 2. Функціональна анатомія органа слуху та рівноваги. 3. Особливості смакового та нюхового аналізаторів. <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Тема № 14. Вікові і статеві особливості структурної організації організму людини

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вікова періодизація. 2. Хронологічний вік. 3. Біологічний вік. 4. Вікові періоди розвитку людини, їх анатомічні та фізіологічні особливості. 5. Смерть та її види (фізіологічна, патологічна, соціальна, біологічна). 	<p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p> <p>Комісова Т. Є. Вікова анатомія та фізіологія людини: навчальний посібник / Т. Є. Комісова, А. В. Мамотенко, Л. П. Коваленко, І. А. Іонов, О. О. Катеринич, Г. І. Сахацький. – Х. : ФОП Петров В. В., 2021. – 112 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вікові періоди розвитку організму людини. 2. Хронологічний вік. 3. Біологічний вік. 4. Процес старіння, його характерні анатомічні та фізіологічні особливості. 5. Акселерація, її специфічні ознаки та причини виникнення. 6. Ретардація, її особливості виникнення 	<p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с</p> <p>Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник / І.М. Ушакова. – Х.: НУЦЗУ,</p>

та протікання.	2014. – 236 с
Завдання для самостійної роботи: <u>Поміркуйте:</u> Що є причинами виникнення акселерації та ретардації. <u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.)</u> на тему: Історія розвитку геронтології як науки. <u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i>	Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник / І.М. Ушакова. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 236 с.

Для заочної форми

Змістовий модуль 1. Цитологія. Гістологія. Анатомія опорно-рухового апарата.

Тема № 1. Вступ в анатомію.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (- год.): <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет анатомії. 2. Завдання анатомії. 3. Методи анатомічних досліджень. 4. Структурно-функціональні елементи організму людини. 5. Анатомічна термінологія. 	Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с. Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с. Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.
Практичне заняття (- год.): <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет анатомії. 2. Завдання анатомії. 3. Методи анатомічних досліджень. 4. Загальноосвітнє, пропедичне та практичне значення анатомії. 5. Структурно-функціональні елементи організму людини. 6. Анатомічні площини та осі. 	Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.
Завдання для самостійної роботи: <u>Підготувати презентацію (до 15 слайдів)</u> на одну з тем: <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і задачі анатомії. 2. Методи дослідження в анатомії. 3. Основні сучасні напрямки розвитку анатомії. <u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i>	Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.

Тема № 2. Цитологія. Клітина - найменша структурна і функціональна одиниця організму

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
--	---

<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний план будови клітин. 2. Сучасна клітинна теорія. 3. Особливості будови клітин прокаріотів та еукаріотів. 4. Методи цитологічних досліджень. 5. Транспорт речовин крізь мембрани. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Долгов О.М. Загальна гістологія з основами ембріології: навчальний посібник: у 2 ч. / О.М.Долгов. – Вінниця: «Віндрук», 2015. – Ч. I. – 124 с. : табл., іл.</p> <p>Луцик О.Д., Іванова А.Й., Кабак К.С., Чайковський Ю.Б. Гістологія людини. Підручник. – К. : Книга плюс, 2010. 584 с.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості будови клітин прокаріотів та еукаріотів. 2. Клітинні мембрани. 3. Цитоплазма і цитоскелет. 4. Включення. 5. Рибосоми: хімічний склад, будова і функції. 6. Клітинний центр. 7. Одномембранні органели, їх функції та будова. 8. Двомембранні органели: їх функції та будова. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Новак В.П., Бичков Ю.П., Пилипенко М.Ю. Цитологія, гістологія, ембріологія : Підручник. – Київ, 2008. 511 с.</p> <p>Шуст І.В. Гістологія з основами ембріології. – Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2004.</p> <p>Держинський М.Е., Скрипник Н.В., Островська Г.В., Гарматіна С.М., Пазюк Л.М., Бузинська Н.О., Варенюк І.М., Пустовалов А.С., Вороніна О.К. Загальна цитологія та гістологія. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. 575 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Намалюйте схему будови клітини.</u> <u>Зробіть порівняльну характеристику</u> клітин еукаріотів та прокаріотів (у вигляді таблиці). <u>Підготуйте доповідь</u> (до 5 стор.) на тему: Історія розвитку методів цитологічних досліджень. <u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми. <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p>

Тема № 3. Гістологія. Тканини. Класифікація тканин

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика епітеліальної тканини та її види. 2. Екзокринні залози. 3. Загальна характеристика сполучної тканини та її види. 4. Загальна характеристика м'язової тканини та її види. 5. Нервова тканина. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Цитологія, загальна гістологія та ембріологія: Практикум: Навч. посібник / В.К. Напханюк, В.А. Кузьменко, С.П. Заярна, О.А. Ульянцева / за ред. В.К. Напханюка. — Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 218 с.</p> <p>Небесна З. М., Якубишина Л. В., Шутурма О. Я., Гетманюк І. Б., Довгалюк А. І., Зикова Н.</p>

	П. Гістологія, цитологія та ембріологія в запитаннях та відповідях / навчальний посібник// Тернопіль : Укрмедкнига, 2021. 83 с.
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> Епітеліальна тканина: <ul style="list-style-type: none"> Покривний епітелій. Простий лускуватий. Простий стовпчастий. Перехідний епітелій. Залозистий епітелій. Сполучна тканина. <ul style="list-style-type: none"> Жирова тканина. Хрящова тканина. Кісткова тканина. М'язова тканина. <ul style="list-style-type: none"> Непосмугована м'язова тканина. Посмугована (скелетна) м'язова тканина. Серцева посмугована м'язова тканина. Нервова тканина 	<p>Загальна гістологія з курсом ембріології : навчально-методичний посібник для практичних занять студентів 1 курсу медичних факультетів (частина II) / С. С. Ключко, В. М. Євтушенко, О. В. Федосєєва [та ін.]. – Запоріжжя : [ЗДМУ], 2017. – 93 с., іл.</p> <p>Луцик О.Д., Іванова А.Й., Кабак К.С., Чайковський Ю.Б. Гістологія людини. Підручник. – К. : Книга плюс, 2010. 584 с.</p> <p>Новак В.П., Бичков Ю.П., Пилипенко М.Ю. Цитологія, гістологія, ембріологія : Підручник. – Київ, 2008. 511 с.</p> <p>Федоненко, О.В. Атлас з гістології: анот.наоч. посіб. / О.В. Федоненко, Т.В. Ананьєва, О.М. Маренков. – Д. : РВВ ДНУ, 2013. 24 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте доповідь</u> (до 5 стор.) на тему: Класифікація тканин людини і тварин за Ф. Лейдідгом. <u>Намалюйте схеми усіх видів епітеліальної, сполучної, м'язової та нервової тканин.</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p> <p>Федоненко, О.В. Атлас з гістології: анот.наоч. посіб. / О.В. Федоненко, Т.В. Ананьєва, О.М. Маренков. – Д. : РВВ ДНУ, 2013. 24 с.</p>

Тема № 4. Загальна анатомія скелета людини (загальна остеологія). Розвиток та класифікація кісток.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> Опорно-руховий апарат. Система скелета та система з'єднань. Кістка як орган. Ріст і розвиток кісток. Класифікація кісток. Класифікація суглобів. Кістки черепа і тулуба та їх з'єднання. Відділи та вигини хребта, будова хребця, особливості хребців різних відділів хребта, з'єднання хребців, рухи хребта. Будова ребер і грудини, з'єднання кісток грудної клітки. Скелет верхніх кінцівок. Скелет нижніх кінцівок. 	<p>Бочкова Н.Л. Анатомія людини. Частина 1. Анатомія опорно-рухового апарату. [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів спеціальності 227 „Фізична терапія, ерготерапія ” / Н.Л. Бочкова; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл : 4,30 Мбайт). – Київ: «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2021. – 258 с.</p> <p>Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с.</p> <p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. –</p>

<p>12. З'єднання кісток кінцівок. 13. Безперервні з'єднання кісток кінцівок.</p>	<p>Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опорно-руховий апарат людини, його активна і пасивна частини. 2. Функції скелета. 3. Будова кісткової тканини. 4. Остеон. 5. Будова трубчастої кістки. 6. Види з'єднань кісток скелета. 7. Будова суглобів; основні структури та додаткові апарати і їх значення для рухів. 8. Будова кісток черепа, шви, скронево-нижньощелепний суглоб. 9. Відділи та вигини хребта, будова хребця, особливості хребців різних відділів хребта, з'єднання хребців, рухи хребта. 10. Будова ребер і грудини, з'єднання кісток грудної клітки. 11. Будова кісток грудного поясу, плеча, передпліччя та кисті, структури, що беруть участь в утворенні суглобів і служать для прикріплення м'язів. 12. Будова тазового поясу, тазу, кісток стегна, гомілки та стопи, структури, що беруть участь в утворенні суглобів і ті, які служать для прикріплення м'язів і зв'язок. 13. Будова суглобів верхніх та нижніх кінцівок, аналіз рухів у кожному суглобі. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Павлюк Н.Л. Практикум з анатомії людини : навч. посіб. / Н.Л. Павлюк. — 2-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. 216 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 15 слайдів) або відеоматеріал на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кістка як орган. Класифікація кісток. Розвиток кісток в ембріогенезі. 2. Анатомія кісток скелета тулуба. 3. Анатомія кісток верхніх та нижніх кінцівок. 4. Анатомія кісток черепа. Розвиток черепа в онтогенезі. 5. Розвиток з'єднань між кістками в онтогенезі. Анатомія неперервних та перервних з'єднань між кістками. З'єднання між кістками черепа. 6. З'єднання між кістками тулуба. 7. З'єднання між кістками верхніх та нижніх кінцівок. <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до</i></p>	<p>Александрович Р. Малий атлас з анатомії. К : Медицина, 2011.</p> <p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p>

Тема № 5. М'язова система.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. М'язова система. 2. Класифікація м'язів, топографічні та функціональні групи м'язів. 3. Антагонізм і синергізм м'язів при фізичних вправах. 4. М'язи тулуба. 5. Функціональні групи м'язів хребта, вдиху, видиху. 6. Функціональні групи м'язів, які виконують рухи в шийному та поперековому відділах хребтового стовпа. 7. М'язи грудного поясу і плеча. 8. М'язи передпліччя та кисті. 9. Розміщення та призначення синовіальних піхов сухожилків кисті. 10. Функціональні групи м'язів верхніх кінцівок. 11. М'язи таза і стегна. 12. М'язи гомілки і стопи. 13. Синовіальні піхви стопи. 14. Функціональні групи м'язів нижніх кінцівок. 15. М'язи голови та шиї. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с.</p> <p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Скелетні м'язи, їх будова, функції. 2. Рухова функція м'язів. 3. Кровообіг та іннервація м'язів. 4. Поверхневі та глибокі м'язи спини, грудей і живота (назва, прикріплення та їх функції). 5. Сполучнотканинні утворення м'язів живота, місця можливого утворення кил. 6. М'язи антагоністи і синергісти для кожного руху. 7. ФГМ спокійного та глибокого вдиху та видиху, а також натужування. 8. Назви, прикріплення і функції м'язів грудного поясу та плеча. 9. Назви, прикріплення і функції м'язів передньої і задньої поверхонь передпліччя, долонної та тильної поверхонь кисті. 10. Функціональні групи м'язів, які виконують рухи грудного поясу, плеча, передпліччя, кисті. 11. Основні та допоміжні м'язи кожної 	<p>Бочкова Н.Л. Анатомія людини. Частина 1. Анатомія опорно-рухового апарату. [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів спеціальності 227 „Фізична терапія, ерготерапія” / Н.Л. Бочкова; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл : 4,30 Мбайт). – Київ: «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2021. – 258 с.</p> <p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Павлюк Н.Л. Практикум з анатомії людини : навч. посіб. / Н.Л. Павлюк. — 2-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. 216 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>

<p>групи, м'язи-антагоністи та синергісти для кожного руху.</p> <p>12. Приклади участі вивчених м'язів у спортивних вправах.</p> <p>13. Назви, прикріплення та функції м'язів таза, передньої, присередньої та задньої поверхонь стегна.</p> <p>14. Назви, прикріплення і функції м'язів передньої, задньої, бічної поверхонь гомілки, тильної та підошовної поверхонь стопи.</p> <p>15. ФГМ, які виконують рухи стегна, гомілки, стопи.</p> <p>16. Основні та допоміжні м'язи кожної групи, м'язи-антагоністи та синергісти для кожного руху.</p> <p>17. Приклади участі вивчених м'язів у спортивних вправах.</p> <p>18. Мімічні та жувальні м'язи голови, поверхневі та глибокі м'язи шиї.</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 12 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. М'яз як орган. 2. Класифікація м'язів. 3. Розвиток скелетних м'язів. 4. Антагонізм і синергізм м'язів при фізичних вправах. <p><u>Підберіть вправи для тренування певної групи м'язів (за вибором студента).</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>

Змістовий модуль 2. Внутрішні органи

Тема № 6. Функціональна анатомія органів травної системи. Залози травної системи.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Органи травлення. 2. Розміщення, будова і функціональне значення органів травлення. 3. Жовчні протоки. 4. Класифікація, будова і розміщення ендокринних залоз. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Органи травлення. 2. Будова ротової порожнини та її органів, глотки, стравоходу шлунка, різних відділів кишечника, підшлункової залози, печінки. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с.</p>

<p>3. Жовчні протоки.</p> <p>4. Класифікація, будова і розміщення ендокринних залоз.</p>	<p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 15 слайдів) або доповідь (до 5 стор.) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Топографічні особливості ділянок тіла людини. 2. Розвиток органів травної системи в онтогенезі. 3. Анатомія очеревини. 4. Загальна анатомія ендокринних залоз. <p><u>Підготуйте інформацію (у вигляді таблиці) про ендокринні залози, гормони, що вони виробляють та їхні функції.</u> <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>

Тема № 7. Загальна характеристика органів дихальної системи

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Морфо-функціональні особливості органів травлення і дихання. 2. Структура легень. 3. Плевра. 4. Легеневий ацинус. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либінь, 2009. – 384 с.</p> <p>Павлюк Н.Л. Практикум з анатомії людини : навч. посіб. / Н.Л. Павлюк. — 2-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. 216 с.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розміщення, будова і функціональне значення дихальних шляхів. 2. Структура легень. 3. Плевра. 4. Легеневий ацинус. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.) на тему:</u> Розвиток органів дихальної системи в онтогенезі. <u>Поміркуйте:</u> Чому альвеоли мають саме таку форму? Чому ліва легеня є меншою за праву? <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до</i></p>	<p>Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>

Тема № 8. Органи сечової системи людини. Анатомія нирок, сечоводів і сечового міхура.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сечо-статевий апарат. 2. Залози внутрішньої секреції. 3. Будова і фіксуєчий апарат нирки. 4. Нефрон. 5. Внутрішні та зовнішні чоловічі та жіночі статеві органи. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Залози внутрішньої секреції. 2. Морфо-функціональні особливості найважливіших органів сечової та статевої систем. 3. Будова і фіксуєчий апарат нирки. 4. Нефрон. 5. Внутрішні та зовнішні чоловічі та жіночі статеві органи. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Намалюйте схему будови нефрона.</u> <u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.) на тему:</u> Розвиток органів сечової системи в онтогенезі. <u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u> <i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p> <p>Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p>

Тема № 9. Функціональна анатомія серця

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Серцево-судинна система. 2. Загальний план будови серцево-судинної системи. 3. Серце, його розміщення, зовнішня та внутрішня будова. 4. Кровообіг серця. 5. Провідна система серця. 6. Будова стінок кровоносних і лімфатичних судин і основні закономірності їх розміщення. 7. Місця вислуховування пульсації великих артерій і їх притискання при кровотечі. 8. Лімфатичні протоки і ділянки забору 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В.Г. Черкасов, С.Ю. Кравчук. Вінниця : Нова Книга, 2011. 639 с.</p> <p>Свиридов О.І. Анатомія людини.– Київ : Вища школа, 2000.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>

<p>лімфи.</p> <p>9. Лімфатична система.</p> <p>10. Загальний план будови і значення лімфатичної системи.</p>	
<p>Практичне заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Серце. 2. Кола кровообігу. 3. Границі серця, їх проекція на зовнішню поверхню тіла. 4. Камери серця, клапани, та їх будова. 5. Будова стінки серця, міокард, провідна система серця. 6. Органи середостіння. 7. Артерії великого кола кровообігу. 8. Розгляд магістральних артерій великого кола кровообігу, їх назва, хід, ділянки кровопостачання. 9. Вени великого кола кровообігу. 10. Магістральні судини систем вен серця, верхньої та нижньої порожнистих вен, ворітної вени, їх хід, ділянки забору крові. 11. Лімфатичні судини. 12. Будова лімфатичних капілярів, судин. 13. Основні закономірності розміщення лімфатичних судин. 14. Лімфатичні вузли – будова і розташування. 15. Селезінка. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Самусев Р.П. Атлас анатомії людини. Тернопіль : Навчальна книга, 2011. 416 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Підготуйте презентацію (до 15-20 слайдів) або відеоматеріал на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональна анатомія серця. 2. Велике і мале кола кровообігу. Кровообіг плода. 3. Венозна система людини. Найважливіші венозні анастомози тіла людини. 4. Кровопостачання та іннервація ділянки голови та шиї. 5. Кровопостачання та іннервація ділянок грудної порожнини, черевної порожнини і порожнини малого тазу. 6. Кровопостачання та іннервація верхньої кінцівки. 7. Кровопостачання та іннервація нижньої кінцівки. 8. Загальна анатомія первинних і вторинних органів імунної системи. <p><u>Намалюйте схему</u> великого та малого кіл кровообігу.</p> <p><u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми.</p> <p><i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p> <p>Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Тема № 10. Будова статевої системи

Перелік питань/завдань, що виноситься на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізіологія репродуктивної системи. 2. Статева система чоловіків. 3. Статева система у жінок. 4. Статевий цикл людини та статеві поведінка. 5. Онтогенез. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с.</p> <p>Свиридов О.І. Анатомія людини.– Київ : Вища школа, 2000.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізіологія репродуктивної системи. 2. Статева система чоловіків. 3. Статева система у жінок. 4. Статевий цикл людини та статеві поведінка. 5. Ембріональний та постембріональний періоди онтогенезу. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p><u>Підготуйте доповідь на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток органів чоловічої та жіночої систем в онтогенезі 2. Початкові стадії ембріогенезу людини. 3. Вчення про зародкові листки. <p><u>Намалюйте та порівняйте будову та функції яйцеклітини та сперматозоїда.</u></p> <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u></p> <p><i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p> <p>Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Змістовий модуль 3. ЦНС. Органи чуття

Тема № 11-12. Нервова система

Перелік питань/завдань, що виноситься на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний огляд нервової системи. 2. Органи, відділи та частини нервової системи. 3. Нервова тканина. 4. Нейрон. 5. Рефлекторна дуга. 6. Центральна нервова система. 7. Спинний мозок. 8. Розміщення, границі спинного мозку на скелеті і на демонстраторі. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол.</p>

<ol style="list-style-type: none"> 9. Головний мозок. 10. Загальний план будови головного мозку. 11. Відділи головного мозку та їх структури. 12. Локалізація функцій у корі великих півкуль. 13. Периферійна нервова система. 14. Загальний план будови і характеристика структур периферійної нервової системи. 15. Вегетативна нервова система. 16. Будова центральної та периферійної частин вегетативної нервової системи. 	<p>ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с.</p> <p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Кущериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p> <p>Купчак С.В. Анатомія та еволюція центральної нервової системи. Курс лекцій. Івано – Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2009. 149 с.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Будова і значення нервової системи. 2. Нервова тканина. 3. Спинний мозок. 4. Форма, фіксуючий апарат, зовнішня і внутрішня будова. 5. Сегмент спинного мозку. 6. Сіра речовина, клітини, ядра. 7. Біла речовина, провідні шляхи. 8. Головний мозок. 9. Порожнини мозку. 10. Стовбур мозку. 11. Структури довгастого, заднього і середнього мозку та їх функціональне значення. 12. Структури проміжного і кінцевого мозку. 13. Кора великих півкуль. 14. Базальні ядра. 15. Черепні нерви. 16. Назва, порядковий номер, характер, локалізація ядер, зона іннервації. 17. Спинномозкові нерви, утворення спинномозкового нерва та його гілки. 18. Розташування та утворення спинномозкових сплетень. 19. Основні нерви кожного сплетення і зони їх іннервації. 20. Іннервація серця і органів черевної порожнини. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Коляденко Г.І. Анатомія людини: підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закл. / Г. І. Коляденко. – К.: Либів, 2009. – 384 с.</p> <p>Свиридов О.І. Анатомія людини.– Київ : Вища школа, 2000.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p> <p>Помогайбо В.М. Анатомія та еволюція нервової системи. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013. 160 с.</p> <p>Чорнокульський С.Т. Анатомія центральної нервової системи (Неврологія). Київ : Книга плюс, 2012.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи: <u>Намалюйте схему рефлекторної дуги.</u> <u>Підготуйте презентацію (до 15 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток ЦНС в онтогенезі. Загальні принципи будови рефлекторних дуг 2. Анатомія спинного та головного мозку. Анатомія оболонки спинного і головного мозку. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини. 3. Функціональна анатомія периферійної 	<p>Збірник 3D атласів з анатомії людини – https://medical-club.net/uk/sbornik-3d-atlasov-po-anatomii-cheloveka/</p> <p>Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

<p>нервової системи.</p> <p>4. Функціональна анатомія автономної (вегетативної) частини периферійної нервової системи.</p> <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u></p> <p><i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	
--	--

Тема № 13. Аналізатори і органи чуття

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналізатори і органи чуття. 2. Загальний план будови аналізаторів і їх зв'язок з органами чуття. 3. Будова ока. 4. Зоровий аналізатор. 5. Будова вуха. 6. Слуховий і присінковий аналізатори. 	<p>Матешук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с.</p> <p>Музика Ф.В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф.В., Гриньків М.Я., Куцериб Т.М. Львів : ЛДУФК, 2014. 359 с.</p> <p>Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руховий і шкірний аналізатори. 2. Структури очного яблука і додаткові органи ока. 3. Схематичне зображення сагітального перерізу очного яблука. 4. Шлях зорового аналізатора. 5. Будова і функціональне значення структур зовнішнього, середнього, внутрішнього вуха. 6. Шлях присінкового та слухового аналізаторів. 	<p>Анатомія та фізіологія з патологією / за ред. Я.І. Федонюка, Л.С. Білика, Н.Х. Микули. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001. 680 с.</p> <p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Сміт Т. Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології / наук. переклад з англ. / Гол. ред. Т. Сміт. – Львів : БаК, 2000. 240 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p><u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.) разом з презентацією (до 15 слайдів) на одну з тем:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональна анатомія органа зору. 2. Функціональна анатомія органа слуху та рівноваги. 3. Особливості смакового та нюхового аналізаторів. <p><u>Запишіть у термінологічний словник основні поняття теми.</u></p> <p><i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г.Черкасов], ВСВ «Медицина», 2011. 128 с. (атлас).</p>

Тема № 14. Вікові і статеві особливості структурної організації організму людини

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вікова періодизація. 2. Хронологічний вік. 3. Біологічний вік. 4. Вікові періоди розвитку людини, їх 	<p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. –</p>

<p>анатомічні та фізіологічні особливості.</p> <p>5. Смерть та її види (фізіологічна, патологічна, соціальна, біологічна).</p>	<p>с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»). Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та інші. Анатомія людини у трьох томах. – Вінниця: Нова книга: Том 3, видання – 1, 2, 3. – 2009, 2012, 2015.</p> <p>Комісова Т. Є. Вікова анатомія та фізіологія людини: навчальний посібник / Т. Є. Комісова, А. В. Мамотенко, Л. П. Коваленко, І. А. Іонов, О. О. Катеринич, Г. І. Сахацький. – Х. : ФОП Петров В. В., 2021. – 112 с.</p>
<p>Практичне заняття (- год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вікові періоди розвитку організму людини. 2. Хронологічний вік. 3. Біологічний вік. 4. Процес старіння, його характерні анатомічні та фізіологічні особливості. 5. Акселерація, її специфічні ознаки та причини виникнення. 6. Ретардація, її особливості виникнення та протікання. 	<p>Фізіологія людини і тварин (фізіологія нервової, м'язової і сенсорних систем) : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ю. Клевець, В. В. Манько, М. О. Гальків, та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – с. 312 – (Серія «Біологічні Студії»).</p> <p>Матещук-Вацеба Л.Р. Нормальна анатомія (навчально-методичний посібник). – Львів : Поклик сумління, 1997. 267 с</p> <p>Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник / І.М. Ушакова. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 236 с</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p><u>Поміркуйте:</u> Що є причинами виникнення акселерації та ретардації.</p> <p><u>Підготуйте доповідь (до 5 стор.)</u> на тему: Історія розвитку геронтології як науки.</p> <p><u>Запишіть у термінологічний словник</u> основні поняття теми.</p> <p><i>Терміни виконання: за один тиждень до закінчення практичних занять</i></p>	<p>Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник / І.М. Ушакова. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 236 с.</p>

6. Політика курсу

Політика щодо відвідування навчальних занять

Згідно з «Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ» здобувачі вищої освіти мають обов'язково бути присутніми на семінарських заняттях. Студент, який з поважних причин, підтверджених документально, був відсутній на семінарському занятті, має право на відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання. Якщо здобувач, який не використав надане йому право у встановлений термін або пропустив заняття без поважних причин, отримує за кожне пропущення заняття 0 балів. Здобувачі, які навчаються за індивідуальним графіком, мають в повному обсязі виконати додаткові індивідуальні завдання, попередньо узгодивши їх з викладачем. Присутність на модульній контрольній роботі є обов'язковою. У випадку відсутності студента на проміжному контролі з поважної причини, підтвердженої документально, йому призначається інша дата складання модульної контрольної роботи.

Політика академічної доброчесності

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватись правил академічної доброчесності відповідно до положення «Кодексу академічної доброчесності ІДГУ». Наявність академічного плагіату в студентських роботах є підставою для виставлення негативної оцінки. Списування студентів під час проведення модульної контрольної роботи є підставою для дострокового припинення її складання та виставлення негативної оцінки.

7. Проміжний і підсумковий контроль

7.1. Форма проміжного контролю (тести на платформі Moodle).

Зразок модульної контрольної роботи

Період спокою всіх камер серця - це:

- а) діастола;
- б) систола;
- в) гастрולה;
- г) бластула.

7.2. Форма підсумкового контролю. Екзамен.

8. Критерії оцінювання результатів навчання

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Шкала та схема формування підсумкової оцінки Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою:

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	відмінно
89-70	добре
51-69	задовільно
26-50	незадовільно
1-25	

Оцінювання знань студентів відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в умовах ЄКТС в ІДГУ» із урахуванням вагових коефіцієнтів:

<http://idgu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/09/>

[polozhennja_pro_porjadok_ocinjuvannja_rivnja_navchalnyh_dosjahnenn_zi_zminamy-vid-28.08.2020-protokol-1.pdf](http://idgu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/09/polozhennja_pro_porjadok_ocinjuvannja_rivnja_navchalnyh_dosjahnenn_zi_zminamy-vid-28.08.2020-protokol-1.pdf)

	Поточний контроль	Проміжний контроль	Підсумковий контроль
Максимальна кількість балів	40 балів – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,4	10 балів – за результатами виконання модульної контрольної роботи	50 балів – за результатами відповіді на екзамені
Мінімальний пороговий рівень	20 балів	6 балів	25 балів

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Досягнення студентів на практичних заняттях, а також виконання індивідуальної та самостійної видів робіт оцінюються за шкалою від «0» до «5».

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє

	навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів	Критерії
Презентація навчального матеріалу	5	Оцінювання презентації є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.
Доповідь	5	Критеріями оцінювання доповіді є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені у проблематиці обраної теми.
Реферат	10	Оцінювання реферату здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.
Творче завдання	10	Виявлення креативності; вміння студента стисло визначати ключові позиції, естетичність оформлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

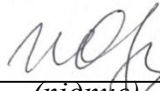
Модульний контроль здійснюється в формі тестування на платформі MOODL. Максимальна кількість балів за відповідь на 1 тестове питання складає 1 бал.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами проведеного іспиту з урахуванням поточного та проміжного контролю.

Викладач

_____
(підпис)

Атмажов І.Д.
(ІІБ)

Затверджено на засіданні кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
протокол № 1 від «06» вересня 2022 р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

Баштовенко О.А.
(ІІБ)